

Jaarverslag 2021

Voorwoord Raad van Toezicht

Herdenken in tijden van pandemie

Het jaar 2021 zullen we ons later vooral herinneren als het jaar dat we grotendeels in lockdown doorbrachten vanwege de coronapandemie. Het Herinneringscentrum was lange periodes volledig gesloten, afgewisseld met periodes van (beperkte) toegankelijkheid. Het was ook het jaar waarin we leerden hoe, ondanks de sluiting, tentoonstellingen en herdenkingen toch doorgang konden vinden.

De tentoonstelling 'Gevangen in Beelden' werd deels als buitenexpositie georganiseerd. Deze tentoonstelling, die het verhaal van de Westerborkfilm vertelt, was onderdeel van een groter project rondom de film in een consortium met het NIOD, Beeld & Geluid, en het Joods Cultureel Kwartier. Op het kampterrein waren (en zijn) op schermen beelden te zien uit de Westerborkfilm waar de bezoeker vanuit het camerastandpunt van Rudolf Breslauer de historische filmbeelden kan bekijken. Op deze wijze komt het verleden sterk tot leven op de bijna lege vlakte van het voormalig kampterrein. Deze tentoonstelling ging vergezeld van een nieuwe publicatie over de film.

Ook de diverse herdenkingen konden vanwege de corona-maatregelen opnieuw slechts in kleinere vorm plaatsvinden. De 4 mei-herdenking werd eerder opgenomen en op 4 mei uitgezonden door RTV Drenthe. De bevrijding van kamp Westerbork werd in kleine kring herdacht met enkele kampoverlevenden en op 11 april live uitgezonden door de NOS. Ook vonden er drie Molukse herdenkingen plaats (24 april, 16 mei en 3 juli).

Net als een pandemie raakt oorlog iedereen. Niet alleen slachtoffers en daders, maar de gehele bevolking en dat geldt ook voor de gevolgen van oorlog - alleen zien en horen we daar vooral nabestaanden van slachtoffers en daders over. Daarom riep ik in mijn toespraak op 4 mei iedereen op om nu te praten met ouders, grootouders of overgrootouders die de oorlog meemaakten, zolang ze er nog zijn. Het is belangrijk dat we als gehele samenleving, nabestaanden van slachtoffers, daders en omstanders op een inclusieve wijze leren denken en praten over de oorlog en haar gevolgen.

In 2021 werden ook de eerste stappen gezet naar de vernieuwing van het Herinneringscentrum. Op basis van de strategische hoofdlijnen, die eerder waren geformuleerd in een strategische visie en uitgewerkt door Bureau Berenschot, werden de vernieuwingsplannen gevisualiseerd in een bidbook. Tevens werd het Westerbork Fonds opgericht, een aparte steunstichting met als doel het bevorderen en financieel ondersteunen van de activiteiten van het HcKW, met nadruk op het toekomstbestendig maken van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork om de gelaagde geschiedenis van de historische plek te blijven vertellen aan toekomstige generaties.

Vanwege ziekte was de directeur-bestuurder Gerdien Verschoor van januari tot augustus afwezig. Haar taken werden overgenomen door de MT-leden, Christel Tijen en Roel Wiersma en waar nodig door de RvT. Vanaf de maand augustus hervatte mevrouw Verschoor stapsgewijs haar werkzaamheden.

In dit verslagjaar kwam de Raad vier keer bijeen (op locatie en online, afhankelijk van de geldende Covid19-regelgeving), steeds in aanwezigheid van de MT-leden en vanaf augustus weer met de directeur-bestuurder. Naast structurele agendapunten kwamen aan de orde de vaststelling van de begroting en jaarrekening alsmede het jaarverslag. De Raad volgt de Code Cultural Governance.

De Raad van Toezicht dankt alle medewerkers en vrijwilligers van het Herinneringscentrum voor het mooie en belangrijke werk dat ze het afgelopen jaar hebben verricht.

Bertien Minco
Voorzitter van de Raad van Toezicht
Mei 2022

© Mercé Wouthuysen

Inhoudsopgave

Inleiding	6
1. Herdenkingen, activiteiten en tentoonstellingen	8
2. Vernieuwbouw	13
3. Historische plek en museumgebouw	15
4. Kenniscentrum	16
4.1 Algemeen	16
4.2 Educatie	17
4.3 Onderzoek	21
4.4 Collectie	25
4.5 Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII-Heden	29
5. PR, communicatie en marketing	31
6. Bedrijfsvoering	33
Subsidiënten en begunstigers	34
Bijlage 1: Tentoonstellingen en exposities	35
Bijlage 2: Bezoekersaantallen, groepsbezoek en rondleidingen	37
Bijlage 3: Herdenkingen, bijeenkomsten en overige publieksactiviteiten	38
Bijlage 4: Communicatie, PR en marketing	39
Bijlage 5: Aanwinsten en bruiklenen	41
Bijlage 6: Publicaties	43
Bijlage 7: Bestuurs- en nevenfuncties	44
Bijlage 8: Lezingen, deelname aan conferenties, representatie	45
Bijlage 9: Beheer en bedrijfsvoering	50
Bijlage 10: Vrienden, donateurs, begunstigers en sympathisanten	51
Bijlage 11: Personeel en organisatie	52
Bijlage 12: Landelijk Steunpunt Gast sprekers	53
Bijlage 13: Raad van Toezicht en Raad van Advies	57

Inleiding

Voor het tweede jaar op rij werd ook 2021 een jaar dat in het teken stond van de heersende coronapandemie. De beperkingen als gevolg van de pandemie waren van grote invloed op de bedrijfsvoering en de inhoudelijke projecten van het Herinneringscentrum. Het Herinneringscentrum was vanwege de coronabeperkingen van 15 december 2020 tot 5 juni 2021 volledig gesloten. Pas vanaf 5 juni kon weer publiek worden ontvangen, echter golden hierbij wel beperkingen. Er moest van tevoren een toegangsbewijs worden aangeschaft, en er gold een tijdslot voor bezoek aan het museum en een maximum aantal bezoekers per vierkante meter.

Het organiseren van activiteiten (lezingen, filmvoorstellingen, boekpresentaties, toneelvoorstellingen, etc.) en de ontvangst van (school)groepen binnen het museum was voor een groot gedeelte van het jaar niet mogelijk. Wel vonden er vanaf juni weer openbare rondleidingen plaats op het terrein. Ook werd bij de overkapping rond de woning van de kampcommandant een tijdelijk informatiepunt voor bezoekers geopend. De gemeente Midden-Drenthe verleende hiervoor tijdelijk toestemming.

Vanaf 19 december moesten we wederom de deuren sluiten waarbij onduidelijk was wanneer we weer open zouden kunnen. Dit betekende dat we net als in 2020 de drukte van de kerstvakantieperiode misten en slechts weinig betalende bezoekers konden ontvangen. Ook tijdens de pandemie werd er hard gewerkt aan tentoonstellingen, educatieve programmering, activiteiten, ons onderzoeksprogramma, samenwerkingen en de vernieuwbouw.

Doorkijk naar de toekomst

Gelukkig zijn op het moment van schrijven van deze inleiding alle beperkingen vanwege de coronapandemie opgeheven. Bezoekers weten het Herinneringscentrum weer te vinden en bussen met schoolkinderen rijden als vanouds weer af en aan.

In 2021 zijn er concrete stappen gezet in de vernieuwingsplannen van Herinneringscentrum Kamp Westerbork. Op basis van de strategische uitgangspunten en een inspirerend bidbook waarin de plannen worden gevisualiseerd, zijn de eerste gesprekken gevoerd met de belangrijkste stakeholders. Ook worden op het moment van schrijven van deze inleiding gesprekken gevoerd met een bouwbegeleidingsbureau en fondsenwerver om zo de volgende stappen in de vernieuwbouw te kunnen zetten.

De eerste fase zal een haalbaarheidsonderzoek zijn, waarin de plannen (op het gebied van vergunningen, planning en financiën) zullen worden getoetst. Naar verwachting zal dit haalbaarheidsonderzoek in het derde kwartaal van 2022 worden afgerond. Met de vernieuwingsplannen zoals die zich nu aftekenen wordt een nieuwe stap naar de toekomst gezet, waarin we de verhalen van kamp Westerbork zullen blijven doorvertellen – op nieuwe manieren, ook aan toekomstige generaties.

Zelf zal ik dit proces niet meer meemaken als directeur-bestuurder. Op 17 maart 2022 maakte ik bekend mijn taken als directeur-bestuurder per 1 juni neer te leggen. Graag wil ik op deze plek de Raad van Toezicht en alle medewerkers van het Herinneringscentrum danken voor de bijzondere, leerzame en inspirerende samenwerking.

Uiteraard vanaf deze plek ook een woord van dank aan onze partners, het Ministerie van VWS, de Provincie Drenthe, de gemeente Midden-Drenthe, de fondsen die ons dit jaar steunden en natuurlijk onze vrienden en bijzondere begunstigers. Zij allen maken het mogelijk dat we invulling kunnen geven aan onze missie.

Bij het schrijven van dit voorwoord is een bloedige oorlog in Oekraïne gaande. Daaruit blijkt opnieuw, helaas, dat oorlog van alle tijden is. Dat maakt het vertellen van de verhalen van Westerbork nog relevanter. Ik wens mijn opvolger en het team van het Herinneringscentrum succes bij het vervullen van deze belangrijke opdracht.

Gerdien Verschoor
Directeur-bestuurder

Mei 2022

1. Herdenkingen, activiteiten en tentoonstellingen

Ondanks de verschillende sluitingen van het museum ten gevolge van de pandemie, werden er in 2021 verschillende herdenkingen, activiteiten en tentoonstellingen georganiseerd, die waar nodig werden aangepast aan de op dat moment geldende corona-maatregelen.

Herdenkingen

De herdenking van de bevrijding van kamp Westerbork op 11 april 2021 vond, als gevolg van de corona-maatregelen, plaats zonder publiek op het terrein van kamp Westerbork. Sprekers waren overlevenden Eva Weyl, Hans Dresden, Fred Mouw, en Rabbijn Ies Vorst. De herdenking werd om 11.00 uur live uitgezonden door de NOS. Ongeveer een miljoen mensen bekeken de uitzending live of via 'uitzending gemist'.

Op 24 april 1951 kwam het troepenschip de Castel Bianco aan in Nederland met aan boord Molukse KNIL-militairen en hun gezinnen. Een deel van de mensen op dit schip werd naar Woonoord Schattenberg overgebracht. Door Stichting Schattenberg is hierbij stilgestaan in een samenkomst op het kampterrein op 24 april. Deze herdenking, die werd bijgewoond door 30 personen, was binnen de corona-maatregelen toegestaan.

Plaats van samenkomst was het Moluks Gedenkteken op het terrein, dat tien jaar geleden werd onthuld. Daarnaast waren er op 16 mei en 3 juli nog twee herdenkingen in de vorm van een wandeltocht vanuit Assen naar het voormalig kamp Schattenberg. Ook bij deze herdenkingen werd stil gestaan bij het feit dat het 70 jaar geleden was dat de eerste schepen met Molukkers naar Nederland kwamen.

De 4 mei-herdenking werd een week eerder in fragmenten opgenomen op het terrein van kamp Westerbork door RTV Drenthe, en op 4 mei vanaf 19.30 uur uitgezonden op deze zender en via de Facebook-pagina van het Herinneringscentrum. De kijkcijfers van de regionale omroep worden niet gemeten, waardoor we geen cijfers hebben met betrekking tot het aantal mensen dat de uitzending bekeken heeft. Aan het programma werd bijgedragen door Bertien Minco, die als voorzitter van de RvT de herdenking inleidde, overlevenden Micha Gelber en Bert Woudstra en kleinkinderen van overlevenden.

Tentoonstellingen en onderzoek

Op 18 mei werd de tentoonstelling 'Gevangen in beelden' over 'de Westerborkfilm' (1944) door middel van een persbijeenkomst geopend. Op dat moment was een fysiek bezoek aan de tentoonstelling binnen de muren van het museum nog niet mogelijk. Hierop anticiperend was al in 2020 besloten om een deel van de tentoonstelling als buitenexpositie te organiseren. Op het kampterrein werden zeven beeldschermen geplaatst, waar de bezoeker vanuit het camerastandpunt van Rudolf Breslauer de historische filmbeelden kan bekijken. Tevens werd op 18 mei een nieuwe publicatie over de Westerborkfilm (uitgave Van Gorcum) gepresenteerd.

Het onderzoek stond in het teken van de voorbereiding van de tentoonstelling 'De herinnering aan kamp Westerbork' die van juli 2022 tot en met november 2023 in het Herinneringscentrum te zien zal zijn. Hierin wordt belicht hoe de Nederlandse samenleving in de afgelopen 75 jaar met de herinnering aan de Holocaust is omgegaan. Centraal staat daarbij het denken over kamp Westerbork. Om een zo meerstemmig mogelijk beeld te geven, wordt samengewerkt met een aantal gastconservatoren die verschillende perspectieven op de herinnering aan Westerbork zullen geven.

Overige publieksactiviteiten

De publieksinformatie op de parkeerplaats bij het museum is verbeterd door een bord met wandelroutes tussen museum en kampterrein te plaatsen. Verschillende educatieve materialen, zoals de junior-, wandel-, fiets- en autoroute werden via de website beschikbaar gesteld.

Op 4 juli waren we gastheer voor de fietstocht Freedom Ride, waarbij topsporters, militairen, veteranen, politie en fietsliefhebbers elkaar op de fiets ontmoette. Toertochten voerden langs diverse historische en bijzondere plekken. Bij het voormalig kampterrein was een stop waarbij de deelnemers over het terrein van kamp Westerbork liepen en een bloem konden leggen bij de 102.000 stenen.

Op dinsdag 31 augustus was de aankomst van de educatieve fietstocht Terug naar Westerbork, georganiseerd door de gelijknamige stichting. Bij aankomst was er een korte ceremonie, kregen de deelnemende studenten een rondleiding over het voormalig kampterrein en werden er bloemen gelegd bij de 102.000 stenen.

2. Vernieuwbouw

Vernieuwbouw

Door Bureau Berenschot werden strategische uitgangspunten geformuleerd voor de vernieuwingsplannen van het Herinneringscentrum. De uitgangspunten zijn gebaseerd op de in 2020 door het HcKW geformuleerde strategische visie, waarbij door Berenschot ook een groot aantal stakeholders werden geïnterviewd. De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- Het kampterrein blijft ingetogen van opzet.
- Uitbreiding van het publieksgebouw is nodig vanwege een verwachte stijging van het bezoekersaantal en vanwege de noodzaak om het publiek betere voorzieningen te kunnen bieden
- Er komt nog meer ruimte voor educatieve activiteiten.
- Het kampterrein en het publieksgebouw worden op een logische en aansprekende manier met elkaar verbonden.

- In het programma (tentoonstellingen, herdenkingen, lezingen en concerten) wordt een verbinding gelegd met het verleden en het heden. Het gaat er daarbij om de relevantie te laten zien van de geschiedenis van kamp Westerbork voor de hedendaagse bezoeker. HCKW realiseert zich dat er grenzen bestaan bij het plaatsen van het Holocaust verhaal in een hedendaagse context, maar de bezoeker wordt nadrukkelijk uitgenodigd tot reflectie. In het programma zal nadrukkelijk aandacht worden besteed aan het andere belangrijke verhaal dat zich op deze plek heeft afgespeeld: de opvang van Molukkers in woonoord Schattenberg.

In de winter van 2021-2022 werden bovenstaande uitgangspunten gevisualiseerd in een bidbook. Tevens werden partners gezocht voor de fondsenwerving en de bouwbegeleiding.

3. Historische plek en museumgebouw

Historische plek

Wagons

Vooruitlopend op de vernieuwingsplannen is afscheid genomen van enkele wagons die in het verleden werden aangekocht en nog geen plek hadden gekregen in de nabijheid van het voormalig kampterrein. Twee goederenwagons zijn geschonken aan Nationaal Monument Kamp Vught en een personenwagon is geschonken aan het Spoorwegmuseum in Groenlo. Daarmee hebben ze een betekenisvolle plaats gekregen in musea waar ze het verhaal van de Jodenvervolgung op indrukwekkende wijze vertellen.

'De Beetse'

In juni vond de ontmanteling plaats van de barak in Tiendeveen, voorheen bekend als 'De Beetse' barak. De bruikbare barakonderdelen hebben hun plaats in de opslag gekregen, in afwachting van een definitieve bestemming. Het bleek niet mogelijk voor de barak als geheel een nieuwe bestemming te vinden. Hiermee is een einde gekomen aan een langjarig traject. In de archieven bleek niet te achterhalen of de barak ook werkelijk binnen een Joods werkkamp is gebruikt. Als Rijkswerkdienst-barak was de barak echter wel van historische waarde, waardoor het Herinneringscentrum als erfgoedinstelling heeft gekozen voor (kosteloze) opslag.

Museumgebouw

Ook in 2021 is het gebruikelijke groot onderhoud gepleegd aan het pand. Daarnaast is met behulp van vrijwilligers de sterk verouderde buitenverlichting rondom het pand vervangen. Ook is de buitenkant van het pand geschilderd.

4. Kenniscentrum

4.1 Algemeen

Klankbordgroep

In het kader van de dilemma's en keuzes waarvoor het Herinneringscentrum Kamp Westerbork zich de komende jaren geplaatst ziet, is een wetenschappelijke klankbordgroep samengesteld waarbinnen deze dilemma's besproken en bediscussieerd worden en het Herinneringscentrum van input wordt voorzien en aansluiting houdt bij actuele ontwikkelingen binnen het veld van herdenken en herinneren in een museale setting en de omgang met voormalige vervolgingsplekken en hun gelaagde geschiedenis.

Op 24 juni vond een eerste hybride bijeenkomst plaats, waarbij van gedachten werd gewisseld over de thema's: de (on)wenselijkheid van beleving binnen een museale setting, de verbinding tussen de Holocaust en de actualiteit, de inzet van schokkende beelden in een museum dat bezocht wordt door een publiek van alle leeftijden en de (on)mogelijkheden van oral history binnen de museale context.

In deze klankbordgroep hebben op dit moment zitting:

Prof. dr. Rob van der Laarse
- Directeur Cultural Sciences capacity group aan de Universiteit van Amsterdam

Dr. Erik Somers - Senior onderzoeker bij RIOD/NIOD

Prof. dr. Frank van Vree - Onderzoeker bij het NIOD en bijzonder hoogleraar Geschiedenis van Oorlog, Conflict en Herinnering aan de Universiteit van Amsterdam.

Dr. Susan Hogervorst - Historicus, docent en onderzoeker aan de Open Universiteit en de Erasmus Universiteit Rotterdam

Dr. Pieter de Bruijn - Docent aan de Open Universiteit

Dr. Marc van Berkel - Docent aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Prof. dr. Kees Ribbens - Senior onderzoeker aan het NIOD en bijzonder hoogleraar 'Populaire historische cultuur van Mondiale Conflicten en Massaal Geweld' aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

Dr. Laurie Slegtenhorst - Onderzoeker - Erasmus Universiteit Rotterdam

Davida de Hond - Hoofd Publiek en Programma bij Museum Arnhem

Tom van der Molen - Curator - Amsterdam Museum

Deirdre Carasso -
Directeur-bestuurder van de Bibliotheek Utrecht

4.2 Educatie

Educatie vormt de kern van het Kenniscentrum. Educatie voedt de andere inhoudelijke afdelingen door inzichten die voortkomen uit het contact met het publiek en actuele kennis met betrekking tot Holocausteducatie te delen. Tegelijkertijd vertaalt het de uitkomsten van onderzoek, collectiebeleid en de inzet van ooggetuigen in de klas naar een breed publiek.

Educatie biedt naast historische kennis en ruimte voor empathie de bezoeker (volwassene en jongere) mogelijkheden te reflecteren en te bezinnen op de betekenis van deze geschiedenis voor de hedendaagse samenleving en voor zichzelf. De educatieve programmering geeft daarmee invulling aan de maatschappelijke relevantie van het Herinneringscentrum.

De afdeling educatie richt zich op alle bezoekers. Het Herinneringscentrum Kamp Westerbork biedt – onder normale omstandigheden – een breed scala aan educatieve activiteiten. Onder meer gericht op de duizenden kinderen en jongeren die jaarlijks museum en kampterrein bezoeken. Onder de corona-maatregelen vonden de volgende activiteiten en projecten plaats.

Projecten en programma's op locatie

In de eerste zes maanden van 2021 ontvingen we geen (school)groepen. In de periode van 6 juni tot aan de zomervakantie en in de maanden september-november volgden leerlingen een aangepast programma dat werd aangeboden in de overkapping rondom de commandantswoning en op het kampterrein. Vanaf juni tot en met de herfstvakantie werden daarnaast aan het algemene publiek weer openbare rondleidingen aangeboden, waaraan duizenden bezoekers deelnamen.

De afdeling educatie zette zich gedurende het jaar in om op de locatie van het kampterrein extra informatie en publieksmaterialen aan te bieden en werkte aan verschillende projecten:

- Voor gebruik op het kampterrein werd een nieuwe publieksplattegrond ontwikkeld, die in het Nederlands, Engels en Duits aan het publiek wordt aangeboden.

- Als onderdeel van de tentoonstelling 'Gevangen in beelden. De Westerborkfilm 1944' werden visible thinking routes ingezet voor bezoekende gezinnen bij fragmenten uit de film die op het kampterrein te zien waren.

- Er is een nieuwe introductiefilm voor bezoekers gemaakt op basis van de Westerborkfilm. Deze is geschikt om na beëindiging van de tentoonstelling over de Westerborkfilm als algemene introductiefilm te dienen.

Doelgroep is ons algemene publiek.

- Er zijn nieuwe kijkwijzers (kijk- en doeboekjes voor het basisonderwijs) ontwikkeld voor de basisexpositie. Wanneer de corona-maatregelen een bezoek aan de fysieke tentoonstelling voor leerlingen weer mogelijk maken, worden deze ingezet.

- De studiedag Holocaust-educatie in samenwerking met de commissie didactiek en activiteiten van de Vereniging van docenten in geschiedenis en staatsinrichting (VGN) die voor 10 februari 2021 stond gepland, werd verplaatst naar 2022.

- In de voorbereiding van de herdenking op 4 mei werden scholen uit het netwerk van het Herinneringscentrum benaderd om met leerlingen een herinneringssteen/memory stone te beschilderen en hierover een kort filmpje op te nemen. Daarin stonden de vragen: 'wie of wat herdenk jij met deze steen en waarom herdenk je' centraal. De filmpjes werden gedeeld via sociale media in de aanloop naar 4 mei via social media kanalen en met de hashtags #memorystones en #herinneringsstenen. Ook werden (klein)kinderen van direct betrokkenen bij de geschiedenis van kamp Westerbork gevraagd om deel te nemen aan het project.

Online educatie

Het thuisonderwijs en de onmogelijkheid schoolgroepen te ontvangen nodigden uit om zoveel mogelijk online lesmateriaal aan te bieden en te verwijzen naar de online gastlessen die verzorgd werden door gastsprekers aangesloten bij het Landelijk Steunpunt Gastsprekers WOII-Heden.

- Op de website werden filmclips, downloadbare materialen en kant-en-klare lessen geplaatst voor de verschillende onderwijsniveaus.

- Nadat in 2020 een proefperiode gebruik was gemaakt van het online educatieplatform Lesson Up om gevarieerde interactieve lessen aan te kunnen bieden, werd in 2021 gekozen voor een eigen kanaal op dit platform. Op deze manier is gebruiksvriendelijk lesmateriaal op een toegankelijke wijze blijvend beschikbaar gemaakt voor verschillende onderwijsniveaus.

- Alle Bevrijdingsportretten werden overgezet naar de website www.westerborkportretten.nl en vormden onderdeel van de social media programmering rond de herdenking van de bevrijding van kamp Westerbork op 11 april 2021. In samenwerking met 'Het Geheugen van Nederland' is de site breed onder de aandacht gebracht.

- Met het Joods Cultureel Kwartier, Beeld en Geluid en NIOD werd gewerkt aan een projectplan voor een educatieve online programmering en onderwijsaanbod rondom de Westerborkfilm

- Voor de eigen vaste en vrijwillige medewerkers werd gedurende de lock-downperiodes door de afdeling educatie een (bij)scholingsprogramma aangeboden over de verschillende bewoningsgeschiedenissen van kamp Westerbork.

Ontwikkeling

Daarnaast is de afdeling gericht op vernieuwing van de educatieve programmering in de periode 2022-2026 in de aanloop naar de vernieuwing van museumgebouw en kampterrein, binnen het kader van een leven-lang-leren. Er hebben klankbordgesprekken plaatsgevonden met docenten die als respondent op onze onderwijsenquête gereageerd hebben, over wensen en verwachtingen met betrekking tot een educatief programma in Westerbork. Ook hebben er gespreksrondes plaatsgevonden met leerlingen binnen verschillende niveaus van het voortgezet onderwijs om hun wensen, ideeën en verwachtingen te inventariseren en pilot-ideeën aan hen voor te leggen. Als eerste onderdeel van het vernieuwingstraject wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een verhaallijn voor de educatieve wandelroute naar het kampterrein.

Met Stichting Bartiméus heeft een eerste verkenning plaatsgevonden van de problemen en uitdagingen waarvoor onze bezoekers met een visuele beperking zich geplaatst zien. Deze worden in twee fases geadresseerd: aanpassingen in publieksbegeleiding in de periode tot aan de vernieuwbouw en het vanaf het begin meenemen van deze aandachtspunten in de ontwikkeling van het vernieuwde museum.

4.3 Onderzoek

De afdeling onderzoek vormt het stimulerende hart van het Kenniscentrum. De deelname aan internationale projecten en het lidmaatschap van de Nederlandse IHRA-delegatie zijn voor het Herinneringscentrum van grote betekenis. Daarnaast vormt de afdeling een interne vraagbaak voor de inhoudelijk medewerkers en de afdeling pr en communicatie, is 'onderzoek' verantwoordelijk voor de totstandkoming van een nieuwe thesaurus om de collectie van het Herinneringscentrum te ontsluiten, en zijn de grote publiekstentoonstellingen 'Gevangen in beelden. De Westerborkfilm' (2021-2022) en 'De Herinnering aan kamp Westerbork' (2022-2023) door de afdeling onderzoek samengesteld. Ook wordt onderzoek verricht om in- en externe vragen over facetten van de geschiedenis van kamp Westerbork of gerelateerde onderwerpen te kunnen beantwoorden.

Exposities

Rondom de expositie 'Het Verdriet van de Bevrijding' (geplaatst tot medio april 2022) die in verband met de lockdown in haar laatste maanden niet fysiek door het publiek kon worden bezocht, werden thema's en voorwerpen belicht via social media en door samenwerking met externe partners als het NIOD breed gedeeld.

Op 19 mei vond de persbijeenkomst plaats rondom 'Gevangen in beelden. De Westerborkfilm 1944'. Door de corona-maatregelen behoorde een tentoonstellingsopening niet tot de mogelijkheden. De Westerborkfilm werd in 2017 opgenomen in het Unesco Memory of the World Register. Kern van de expositie vormden de ingekleurde beelden van het gefilmde vertrekkende transport van 19 mei 1944 naar Auschwitz en Bergen Belsen, de meest bekende opnames uit de film.

Hieromheen werden minder bekende filmbeelden uitgelicht en verbonden met persoonlijke verhalen en met objecten die op de filmbeelden te zien waren. Daarmee kon de film die in 1944 met toestemming van kampcommandant Gemmeker werd opgenomen en daarmee een daderperspectief weergeeft, van context en duiding worden voorzien. Een digitale portrettenwand koppelde de filmbeelden op ieder moment aan de verhalen van de slachtoffers die 'gevangen in beeld' werden. Door de inzet van Visible Thinking routines werd het publiek uitgedaagd goed naar de beelden te kijken en zich ertoe te verhouden: wat vind, denk en ervaar ik bij wat ik zie?

Gedurende het jaar werd gewerkt aan de tentoonstelling 'De Herinnering aan kamp Westerbork' die van juni 2022 t/m september 2023 in het Herinneringscentrum te zien zal zijn. In deze tentoonstelling wordt belicht hoe de Nederlandse samenleving in de afgelopen 75 jaar met de herinnering aan de Holocaust is omgegaan. Centraal staat daarbij het denken over kamp Westerbork. De tentoonstelling zal bestaan uit twee inhoudelijk verbonden ruimtes:

1. De herinnering aan de Holocaust (met focus op kamp Westerbork) in de periode 1945-2021.

2. Deel ingericht door diverse 'Artists-in-Residence' / gastconservatoren (individueel of groepen) die verschillende perspectieven op de herinnering aan kamp Westerbork tonen.

De tentoonstelling 'De Herinnering aan kamp Westerbork' is onderdeel van een themajaar, waarvan ook een 'Writer-in-Residence', randprogrammering en een internationaal samenwerkingsproject met de Gedenkstätte Bergen-Belsen, het Falstadsenteret en Paradox: House of Darkness onderdeel uitmaken. Hierin staat (de herinnering aan) dadererfgoed als de commandantwoning van kamp Westerbork centraal. In 2021 zijn voor deze tentoonstelling gesprekken gevoerd met gastconservatoren en externe partners (Universiteit van Amsterdam en ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum). Tevens is door de afdeling onderzoek de fondsenwerving zelfstandig uitgevoerd en gerealiseerd.

Publieksonderzoek

Museumbeurs

Voor de uitvoering van een verdiepend publieksonderzoek is een Museumbeurs van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) toegekend aan de afdeling onderzoek van het Herinneringscentrum. Het onderzoek werd in de zomer uitgevoerd onder begeleiding van prof. dr. Kees Ribbens (NIOD en Erasmus Universiteit Rotterdam) en richt zich op de vraag hoe de verschillende bezoekersgroepen en herinneringsgemeenschappen naar (de herinnering aan) kamp Westerbork kijken. Daarbij wordt onder andere gevraagd naar de thema's die het museum wel/niet zou moeten belichten, omgang met de gelaagde en meerstemmige geschiedenis en de inrichting van het voormalig kampterrein.

Het onderzoek bestond uit het monitoren en enquêteren van bezoekers, interviewen van vertegenwoordigers van de verschillende bezoekersgroepen en herinneringsgemeenschappen, en een (online) literatuur- en bronnenstudie. De uitkomsten zijn medio 2022 beschikbaar.

Pilot-onderzoek Bezoek op maat

Hoe kan het verhaal van kamp Westerbork met hulp van technologie nog beter overgedragen worden? Deze vraag vormde de kern van het interactief publieksonderzoek dat digitaal ontwerp bureau Kiss the Frog in november 2021 in het museum en op het kampterrein uitvoerde.

De persoonlijke achtergrond, gedachten en meningen die iedere afzonderlijke bezoeker met zich meeneemt bij een bezoek aan het Herinneringscentrum stonden hierbij centraal. De resultaten van het onderzoek werden in december door Kiss the Frog gepresenteerd en meegenomen in de plannen voor de nieuwe basistoonstelling. Het pilotproject met Kiss the Frog werd financieel mede mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds.

IHRA

Als museumexpert, en op verzoek van het Ministerie van VWS, maakt onderzoeker Bas Kortholt sinds november 2020 deel uit van de Nederlandse delegatie van de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), als expert op het gebied van Sinti en Roma-vervolging. In 2021 is door Bas in opdracht van het Ministerie van VWS een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de wijze waarop de IHRA-Werkdefinitie Antiziganisme in Nederland geïmplementeerd zou kunnen worden. Hiertoe is gesproken met negentien belangenbehartigers en vertegenwoordigers uit de Sinti en Roma gemeenschap, (academische) deskundigen inzake (de geschiedenis van) Antiziganisme, en medewerkers van relevante ministeries. In een tweede fase van het project zal opnieuw met deze betrokkenen worden gesproken, evenals met twaalf andere belangenbehartigers, vertegenwoordigers en deskundigen. 23

In deze verkenning, die in de betreffende periode aan het Ministerie van VWS werd gepresenteerd, zijn de verschillende uitdagingen, theoretische uitgangspunten en mogelijke praktische uitwerkingen aangaande de implementatie van de Werkdefinitie benoemd. Bij het opstellen van de verkenning zijn naast de uitkomsten van de gesprekken met de belangenbehartigers, vertegenwoordigers en deskundigen, ook de discussies die werden gevoerd tijdens online conferenties van de IHRA in 2020/2021, relevante literatuur en de eigen ervaringen meegenomen. Een van de omissies die uit de verkenning naar voren kwam was de beperkte zichtbaarheid van bronnen over Antiziganisme, toen en nu.

Over de nazi-vervolging van de Sinti en Roma en de geschiedenis van het Antiziganisme in Nederland zijn relatief weinig bronnen beschikbaar. Bij de bronnen die wel beschikbaar zijn, is het aandeel audiovisuele bronnen naar verhouding groot. Al deze audiovisuele bronnen bevinden zich op verschillende plekken in Nederland.

In november-december werd met financiële hulp van het Ministerie van VWS het project 'De interview collectie van Bob Entrop Digitaal ontsloten en museaal / online gepresenteerd' uitgevoerd.

Op deze manier werd aan de hand van de 'IHRA Werkdefinitie Antiziganisme' geprobeerd kennis over de gevolgen van zowel historisch als actueel Antiziganisme onder de Nederlandse bevolking te vergroten, daarmee empathie en begrip te realiseren voor de leefwereld en culturele en historische achtergrond van de hedendaagse Nederlandse Sinti en Roma gemeenschap.

Thesaurus

In samenwerking met de afdeling collectie en het Netwerk Oorlogsbronnen (NOB) is verder gewerkt aan de totstandkoming van de thesaurus van kamp Westerbork, die vanaf 2023/2024 de bezoeker moet 'begeleiden' binnen de publieke interface van Westerbork Digitaal. Tot maart 2021 werd in samenspraak met de afdelingen collectie en educatie, het Netwerk Oorlogsbronnen en een publiekspanel door de afdeling onderzoek gewerkt aan de laatste details rond de lijst met hoofdtermen. Vanaf maart 2021 kwam de nadruk te liggen op de 'achterkant' van de thesaurus, die wordt samengesteld in PoolParty, dat in Nederland technisch en inhoudelijk wordt onderhouden door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

4.4 Collectie

De afdeling collectie ligt aan de basis van het werk van het Herinneringscentrum en beheert en ontsluit de collectie van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork die bestaat uit documenten, objecten en beeldmateriaal en de database 'Een Naam en een Gezicht' met daarin gegevens over de in Nederland levende vervolgingslachtoffers. Deze uitgebreide kennis op het gebied van collectie en databestanden wordt (gedeeltelijk) gedeeld met het algemene publiek en met de andere afdelingen binnen de organisatie. Daarnaast worden vele vragen van nabestaanden uitgebreid beantwoord. De informatie is op dit moment vervat in verschillende systemen, databases en fysieke plekken. De uitdaging is deze informatiebronnen te blijven ontsluiten en te bundelen in een geïntegreerd systeem. Hierin zijn in 2021 grote stappen gezet.

Deltaplan

Door de Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 (SMH) is in samenwerking met het Netwerk Oorlogsbronnen bij het Mondriaanfonds financiële steun gekregen voor een inhaalslag op het gebied van het digitaliseren en het toegankelijk maken van de collecties van de bij de SMH aangesloten instellingen: het 'Deltaplan'.

Het Herinneringscentrum kreeg en krijgt de gelegenheid om zijn opgebouwde interviewcollectie uit de jaren tachtig tot en met 2010 te digitaliseren, 3D-objecten professioneel te laten fotograferen en de papieren collectie, die nog niet gedigitaliseerd is, te laten scannen. In mei 2021 zijn de objecten gefotografeerd. In een later stadium wordt de interviewcollectie gedigitaliseerd. De voorbereiding voor het scanproces wordt in 2022 opgepakt, waarbij ook archiefbronnen uit het archief van de gemeente Midden-Drenthe en het Drents Archief met betrekking tot 'Westerbork' onderdeel uit kunnen maken van het digitaliseringsplan.

Westerbork Digitaal

Het gehele jaar stond in het teken van de voorbereiding van de overgang van het Herinneringscentrum Informatie Systeem (HcIS) naar Atlantis Collectiebeheer. Hierbij worden de collecties en de database Naam en Gezicht samengevoegd in een nieuw collectie registratiesysteem. Het traject wordt gecoördineerd en begeleid door extern projectleider Wietske Donkersloot.

Twee van de collectiemedewerkers hebben inmiddels enkele cursussen gevolgd om als systeembeheerders actief te kunnen zijn. Ook gaan zij een gebruikerscursus ontwikkelen en geven. Voordat de database online kan worden geraadpleegd, moet nog een aantal zaken verder worden uitgewerkt. Te denken valt aan maatregelen in het kader van de AVG, autorisaties, en eisen voor de publieks-interface (de zoekwebsite).

Nadat de achterstand op het gebied van digitalisering en ontsluiting is ingehaald, is de volgende stap van het project de (online) toegankelijkheid voor het brede publiek, de betere inzetbaarheid van de collectie ten behoeve van educatie (onderwijs en binnen de vernieuwde tentoonstellingen) en de aansluiting bij en uitwisseling met andere wetenschappelijke en museale collecties (waaronder het NOB). De vereiste focus op het digitaliseringsproces beperkte de inzetbaarheid van de collectiemedewerkers voor andere projecten van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, maar is noodzakelijk om de collectie toekomstbestendig te ontsluiten.

Boek bij de Westerborkfilm

Op 19 mei werd het boek 'Kamp Westerbork gefilmd' gepresenteerd van de hand van Koert Broersma (extern onderzoeker) en Gerard Rossing (documentalist Herinneringscentrum Kamp Westerbork). Zij deden in 1997 eerder onderzoek naar de film en legden de uitkomsten daarvan vast in een Westerbork cahier. Op basis hiervan kon journalist Aad Wagenaar de identiteit van Settela Steinbach, het meisje tussen de wagondeuren, vaststellen, waarmee de nazi-vervolging van Sinti en Roma een gezicht kreeg. Het vernieuwde boek geeft de uitkomsten weer van jarenlang onderzoek: eerdere conclusies zijn tegen het licht gehouden en recente uitkomsten verwerkt.

Bij het nieuwe onderzoek kwamen opmerkelijke feiten naar voren, mede dankzij de restauratie van de filmbeelden die in opdracht van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid plaatsvond. Zo werden bijvoorbeeld tot voor kort onbekende personen op de filmbeelden geïdentificeerd.

Namenwand

Op 19 september werd in Amsterdam het Holocaust Namenmonument onthuld door koning Willem-Alexander en Jacques Grishaver, voorzitter van het Nederlands Auschwitz Comité. Het door Daniël Libeskind ontworpen monument bevat alle namen van de uit Nederland weggevoerde slachtoffers van de Holocaust en van de Porajmos. De op de wand geplaatste namen zijn afkomstig uit de Nationale Database Vervolgings Slachtoffers (NDVS), een bestand met de basisgegevens van vervolgingslachtoffers dat door het Joods Historisch Museum-Joods Monument en het Herinneringscentrum Kamp Westerbork samen beheerd wordt en voor dit doel werd gedeeld met het Nederlands Auschwitz Comité, initiatiefnemer van de namenwand.

Behalve deze grote projecten behandelen de medewerkers van de afdeling collectie externe vragen over personen die in kamp Westerbork gevangen hebben gezeten, en, in mindere mate, over voormalige bewoners van Woonoord Schattenberg. In 2021 werden door Naam en Gezicht 876 vragen over 2356 personen gesteld. De afdeling collectie kreeg 574 vragen. Daarnaast werden er 6 interviews afgenomen.

4.5 Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII-Heden

Het Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII-Heden vormt een onmisbaar onderdeel van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork. De projectsubsidie van het Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII-Heden werd in 2021 door het Ministerie van VWS gewijzigd in een instellingssubsidie. Hiermee is de financiële basis van het Steunpunt voor de komende periode gegarandeerd en heeft VWS opnieuw haar vertrouwen uitgesproken in het werk van en de toekomst van het Steunpunt.

Onderzoek

Deze bestendigheid en toekomstgerichtheid van het Landelijk Steunpunt Gast sprekers vormden het onderwerp van een onderzoek door bureau Verwonderzoek onder docenten en leerkrachten. Aandachtspunt daarbij vormde de belangstelling binnen het onderwijs voor de inzet van de na-oorlogse generaties om als gast spreker het eigen familieverhaal te belichten. Deze belangstelling blijkt aanwezig. De kracht van de verteller en zijn/haar vermogen om tot een daadwerkelijk contact en uitwisseling met de leerling te komen, weegt het zwaarste in de beoordeling van docenten. Juist door de scholing die het Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII-Heden haar gast sprekers biedt, zijn de aangesloten gast sprekers goed in staat binnen een onderwijssetting hun verhaal te doen. Meegegeven werd dat het Steunpunt nog te winnen heeft op het terrein van communicatie en marketing.

De twintig jaar lange ervaring van het Landelijk Steunpunt Gast sprekers in de inzet van ooggetuigen in de klas, in de media en in educatieve projecten heeft zich vertaald in kennis en kunde bij de medewerkers op het gebied van de inzet van oral history. Daarom worden stappen gezet om de positie van het Steunpunt als kenniscentrum op het gebied van oral history met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust te versterken. Presentatie van het onderzoek en de toekomstplannen voor de eigen gast sprekers vond in het najaar plaats tijdens hybride bijeenkomsten voor gast sprekers die gericht waren op training en verbetering van (didactische) kennis. De presentatie op meer algemene bijeenkomsten voor het veld WO2 en het onderwijs is verschoven naar 2022 in verband met de corona-maatregelen.

Online gastlessen

Met de start van de coronamaatregelen werd in 2020 begonnen met het aanbieden van online gastlessen aan het onderwijs. In 2021 hebben de online gastlessen een vervolg gekregen in de uitbreiding van het aantal gastsprekers dat als 'digitale gastsprekers' inzetbaar was. Digitale lessen worden gehost door LSG (Zoom) of door de opleiding (Teams), en in alle gevallen nauwkeurig begeleid en gemonitord door medewerkers van het Steunpunt. Scholen ervaren de digitale lessen als waardevol en het wegvallen van logistieke en organisatorische problemen biedt bovendien nieuwe mogelijkheden. Ook in de post-Coronatijd blijven de online lessen daarom onderdeel van het aanbod.

Samenwerking

Het Nationaal Comité 4 en 5 mei is als derde projectpartner aangesloten bij het project 'Geef Vrijheid een Gezicht', dat het Landelijk Steunpunt Gastsprekers WOII-Heden al had geïnitieerd met Vluchtelingenwerk Nederland. In het project staat de ontmoeting tussen ooggetuigen van de Tweede Wereldoorlog en vluchtelingen uit recente conflictgebieden centraal. Deze ontmoeting is vastgelegd in een korte film. In het bijbehorende lesmateriaal staat de persoonlijke betrokkenheid van leerlingen centraal, zodat zij niet alleen de actuele maatschappelijke werkelijkheid leren begrijpen, maar ook om deze te waarderen en beoordelen op basis van kennis van de actuele en historische context.

Samenkomsten

Met inachtneming van de coronamaatregelen konden fysieke bijeenkomsten voor de gastsprekers worden georganiseerd. Helaas moest de eerste bijeenkomst in Nijmegen worden geannuleerd als gevolg van een corona-uitbraak.

De bijeenkomsten in Breukelen (2x) en Zwolle konden wel doorgaan. Eén van de bijeenkomsten in Breukelen was te volgen via een livestream. Bijdragen aan het programma werden geleverd door prof. dr. José Sanders (Radboud Universiteit), deskundige op het gebied van storytelling, prof. dr. Bas Haring, filosoof, en Manon van der Vondervoort (Pro Demos), deskundige op het gebied van burgerschapsonderwijs.

Ook konden kennismakingsgesprekken met nieuwe gastsprekers plaatsvinden, evenals het bijwonen en beoordelen van (online) gastlessen en het verzorgen ervan.

5. PR, communicatie en marketing

De pandemie: vergelijkingen met de Holocaust

Actuele ontwikkelingen in de maatschappij zijn altijd van invloed geweest op het werk van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork. De steeds opnieuw bijgestelde maatregelen van de overheid in de strijd tegen corona heeft de afdeling pr, communicatie en marketing dan ook sinds de eerste lockdown bezig gehouden. De laatste maanden van het jaar verhardde de discussie rondom de maatregelen en werd met name op social media door een kleine, maar zichtbare groep mensen de vergelijking gemaakt met de Holocaust.

Dit vergde een dagelijkse monitoring op onze kanalen en was onder meer de aanleiding voor een ingezonden open brief, op 20 november ondertekend door de veertien oorlogsmusea en herinneringscentra. De brief werd onder meer in Trouw en het AD gepubliceerd.

Dagblad van het Noorden publiceerde een kort interview met Gerdien Verschoor en ook RTV Drenthe besteedde er aandacht aan. Op social media is de brief veel besproken en gedeeld. De brief had een bereik van ruim 4 miljoen mensen.

Herdenking van de bevrijding van kamp Westerbork op 11 april

Het eerste grote publiciteitsmoment van het jaar was de herdenking van de bevrijding van kamp Westerbork op 11 april. Deze herdenking werd live uitgezonden door NPO1. De uitzending trok 1.063.000 kijkers. Het programma met achtergrond en de herhaling van fragmenten van de herdenking op NPO2 trok 388.000 kijkers. Radio 1 maakte die dag het programma 'Dijkstra en Evenblij ter plekke', op locatie in het museum van kamp Westerbork. De zender heeft in die periode gemiddeld 339.571 luisteraars per dag. In totaal besteedden achtentwintig nieuwssites aandacht aan de herdenking. Vijftien regionale nieuwsbladen en vier landelijke dagbladen publiceerden over de bevrijding van het kamp. In totaal hadden de artikelen over de herdenkingen een bereik van 6.685.282 lezers op sites en in bladen.

Gevangen in Beelden, de Westerborkfilm

In mei organiseerde het Herinneringscentrum Kamp Westerbork een persbijeenkomst waarop de tentoonstelling over de Westerborkfilm, gerestaureerde beelden en de publicatie van Koert Broersma en Gerard Rossing gepresenteerd werden. De persberichten en de bijeenkomst leverden 19 kranten- en 28 online artikelen op. Zesentwintig verschillende nieuwssites, veertien regionale dagbladen, vijf landelijke bladen en twee weblogs schreven over deze gebeurtenis.

De artikelen hadden in Nederland een totaalbereik van 10.743.540 lezers. Ook in het buitenland is veel aandacht besteed aan de gerestaureerde Westerborkfilm. Een artikel in de New York Times zorgde voor wereldwijde aandacht voor dit onderwerp. Het Herinneringscentrum heeft meegewerkt aan het kunnen identificeren van één van de kinderen die op de Westerborkfilm te zien is. Ook dit gegeven leidde tot veel landelijke media-aandacht rondom expositie en het boek.

Ontwikkeling nieuwe website

Vanaf mei van dit jaar is een enquête op de website van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork geplaatst om meer te weten te komen over de bezoeker en zijn/haar (zoek)gedrag. De directe aanleiding is de ontwikkeling van een nieuwe website die aansluit op de publieksinterface van Westerbork Digitaal.

In december zijn de eerste resultaten verwerkt. De enquête had in de zomermaanden een respons rate van 2,4%, hoger dan gemiddeld. Zoals verwacht in deze maanden bezocht 67% van de mensen de website om een bezoek te plannen. 13% was aan het browsen en 12% zocht informatie vanwege persoonlijke redenen. 5% bezocht de website vanwege werk, school of studie.

Het gebruik van de website en de informatie werd door dit type bezoeker overwegend goed bevonden. Zij zochten vooral naar praktische informatie over de route naar het kampterrein en activiteiten voor kinderen. Ook zochten mensen naar een plattegrond en foto's van de monumenten. De enquête zal op de website blijven staan tot en met april 2022.

6. Bedrijfsvoering

Vernieuwbouw

In 2021 zijn de eerste stappen naar de vernieuwbouw gezet. Voor de bedrijfsvoering is van belang dat er verschillende gesprekken werden gevoerd met bouwmanagement bureaus die de bouw kunnen gaan begeleiden. In 2022 zal een definitieve keuze worden gemaakt.

Onderhoud

Gedurende het hele jaar werden er reguliere onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd aan het kampterrein (in overleg met Staatsbosbeheer) en het museumgebouw. Vanwege veranderde inzichten werden het silhouet (bij barak 56) en de silhouetten bij het crematorium verwijderd. De twee wagons die stonden opgeslagen bij de Staatsbosbeheerschuur werden geschonken aan Nationaal Monument Kamp Vught. Het museumgebouw kreeg een schilderbeurt.

ICT

Medio 2021 is de overstap gemaakt van Claranet naar TCA in Assen. TCA is een gerenommeerde lokale ICT dienstverlener die onder andere het Drents Museum en Wildlands al tot hun klantenkring mag rekenen. TCA stak met hun aanbieding er met kop en schouders bovenuit op het gebied van de oplossing, dienstverlening en prijs.

P&O

Vanwege de coronabeperkingen is er in 2021 veel thuis gewerkt en hebben overleggen voornamelijk online plaatsgevonden. Ook bijeenkomsten voor vrijwilligers en medewerkers vonden digitaal plaats. Het ontbreken van sociale contacten en de onmogelijkheid om vrijwilligerswerk uit te voeren zijn als een groot gemis ervaren.

De personeelsbezetting van HckW was op 1 januari 2021 als volgt: 20,76 fte waarvan 10 fulltimers en 16 parttimers. In 2021 waren er 66 vrijwilligers aan het HckW verbonden (13,2 fte).

Buren

Er was regelmatig afstemming met de 'buren': Staatsbosbeheer en Astron. Als nabije stakeholders werden zij ook in een vroeg stadium meegenomen in de vernieuwbouwplannen.

Webwinkel

In 2021 is gewerkt aan de ontwikkeling van een webwinkel. Boeken kunnen online besteld en betaald worden. De boeken worden vervolgens vanuit het Herinneringscentrum verstuurd. De verwachting is dat de webwinkel medio 2022 actief is.

Subsidiënten en begunstigers

provincie Drenthe

Ministerie van
Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Edli Foundation

Stichting Makaria

Bijlage 1: Tentoonstellingen en exposities

15 februari 2020 – 11 april 2021
Het Verdriet van de Bevrijding

In de tentoonstelling 'Het Verdriet van de Bevrijding' werd het bevrijdingsjaar 1945 vanuit het perspectief van de kamp- en onderduikoverlevenden belicht. Aan de hand van korte thematische teksten, persoonlijke verhalen, afbeeldingen, bijzondere voorwerpen, audiovisuele fragmenten, kunstzinnige verwerkingen, enscenering, geur- en interactieve elementen werd het verhaal verteld van de enkele duizenden vervolgingslachtoffers die de oorlog wisten te overleven.

In de tentoonstelling kwamen de vele gezichten van het verdriet van de bevrijding voor deze overlevende Joden en Sinti en Roma aan bod komen: Hoe verliep hun bevrijding in de verschillende concentratiekampen en onderduikplekken verspreid over heel Europa? Door wie werden zij bevrijd? Hoe wisten de overlevenden naar huis terug te keren? Hoe werden zij bij thuiskomst in Nederland ontvangen? Hoe probeerde men het leven weer op te pakken na jaren van ontmenselijking en vernedering? Hoe gingen de overlevenden om met het immense verlies van bijna al hun familieleden en vrienden?

Bij de totstandkoming van de tentoonstelling werd nauw samen gewerkt met diverse partners uit binnen- en buitenland: de Universiteit van Amsterdam (UvA), de Vrije Universiteit van Amsterdam (VU), de Universiteit van Leeds, de Radboud Universiteit Nijmegen, het Staatsmuseum Auschwitz-Birkenau, Onderduikersmuseum De Duikelaar, Oorlog- en Verzetscentrum Groningen en de Gedenkstätte Bergen-Belsen.

19 mei 2021 – 5 juni 2022
Gevangen in Beelden

‘Stel eens’, zo schreef historicus Jacques Presser, ‘dat er van kamp Westerbork helemaal niets was overgebleven: geen barak, geen huis, geen snipper papier en geen foto. Stel dat alle, maar dan ook alle getuigen waren weggevaagd zonder een woord achter te laten. Stel dat alles, dan zou men nog steeds een reconstructie van de toenmalige werkelijkheid kunnen leveren op grond van dat ene document: de bewaard gebleven Westerborkfilm.’

In het vroege voorjaar van 1944 begon Rudolf Breslauer met het filmen van kamp Westerbork. Opnamen van werkende gevangenen. Van sportactiviteiten en dagelijkse bezigheden. Van binnenkomende en vertrekkende transporten.

Deze film en productiedocumenten zijn inmiddels werelderfgoed. In 2017 zijn ze opgenomen in het UNESCO Memory of the World Register. Het unieke beeldmateriaal, in bezit van het NIOD Instituut voor Oorlogs, Holocaust- en Genocidestudies, is daarna onderzocht, geselecteerd en zorgvuldig gerestaureerd in opdracht van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.

De gerestaureerde beelden vormden de basis van de tentoonstelling ‘Gevangen in Beelden’, die vanaf 19 mei te zien was in het museum en op het voormalige terrein van kamp Westerbork. In het museum van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork werd in de tentoonstelling het verhaal van de context van de film verteld. Op het kampterrein waren filmscènes te zien op de locatie waar Breslauer in 1944 met zijn filmcamera stond.

De tentoonstelling ‘Gevangen in Beelden’ bestond uit zeven scènes, die verschillende aspecten van het dagelijks leven in het kamp toonden: een uitgaand transport, een inkomend transport, de registratie en een cabaretvoorstelling, werken aan de kas in de tuin van de kampcommandant, ochtendgymnastiek, werken in de speelgoedmakerij en werken in de vliegtuigsloperij.

De tentoonstelling in het museum en op het kampterrein was het eerste project rond de nieuwe gerestaureerde beelden, als onderdeel van het meerjarige programma Westerbork, gevangen op film. In dit programma, dat tot doel heeft het verhaal van de Westerborkfilm in al zijn gedaantes te vertellen, werken samen: Beeld en Geluid, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, het NIOD, Unesco Memory of the World Comité Nederland.

Bijlage 2: Bezoekersaantallen, groepsbezoek en rondleidingen

Bezoekers

In 2021 waren er 72.393 betalende bezoekers en 3.028 personen die het museum gratis bezochten. Door de sluiting van het museum in verband met de corona-maatregelen was het niet mogelijk een reële inschatting te maken van het aantal bezoekers aan het voormalig kampterrein.

Aantallen groepsbezoek

Door de afdeling educatie werden 6.649 jongeren begeleid in een educatief programma.

Openbare rondleidingen

Vanwege de beperkingen in groepsactiviteiten als gevolg van corona konden er minder openbare rondleidingen verzorgd worden. In 2021 namen 14.191 personen deel aan de openbare rondleidingen, in 2020 en 2019 waren dat respectievelijk 2.655 en 35.290 bezoekers.

Bijlage 3: Herdenkingen, bijeenkomsten en overige publieksactiviteiten

Vanwege de coronabeperkingen heeft in 2021 slechts een zeer beperkt aantal herdenkingen/publieksactiviteiten plaatsgevonden. Hieronder de bijeenkomsten die wel konden plaatsvinden:

11 april	Herdenking bevrijding kamp Westerbork (76 jaar geleden)
24 april	Herdenking onthulling Moluks Monument (10 jaar geleden)
4 mei	Dodenherdenking (in aangepaste vorm)
16 mei	Wandeltocht Assen – voormalig kamp Schattenberg Herdenking waarbij werd stilgestaan bij aankomst eerste schip met Molukkers (70 jaar geleden)
18 mei	Opening binnen- en buitenexpositie en boekpresentatie ‘Gevangen in beelden. De Westerborkfilm’
3 juli	Wandeltocht Assen – voormalig kamp Schattenberg Herdenking waarbij werd stilgestaan bij aankomst eerste schip met Molukkers (70 jaar geleden)
4 juli	Gastheer voor fietstocht ‘Freedom Ride’
31 augustus	Gastheer voor aankomst educatieve fietstocht ‘Terug naar Westerbork’

Bijlage 4: Communicatie, PR en marketing

De afdeling Communicatie, PR en marketing adviseert en ondersteunt op het gebied van communicatie, publiciteit en marketing. De afdeling is betrokken bij de organisatie en uitvoering van diverse herdenkingen, activiteiten, tentoonstellingen en draagt zorg voor de uitingen in en buiten het Herinneringscentrum. In het kader van de Corona-maatregelen speelde de afdeling een belangrijke rol in (online) communicatie met onze bezoekers.

Publiciteit

De afdeling is het eerste aanspreekpunt voor de pers en media. De activiteiten en de kennis van het Herinneringscentrum werden op verschillende manieren in het nieuws gebracht. De hoogtepunten worden hieronder uitgelicht.

Landelijke aandacht

Het Herinneringscentrum was twee keer landelijk nieuws (o.a. NOS journaal): dat betrof de herdenking van de bevrijding van kamp Westerbork (11 april) en de tentoonstelling ‘Gevangen in beelden’ met bijbehorende publicatie. Het Herinneringscentrum heeft meegewerkt aan het kunnen identificeren van één van de kinderen die op de Westerborkfilm te zien is. Dit gegeven leidde tot veel landelijke media-aandacht rondom de opening van de expositie Gevangen in beelden en het boek over de Westerborkfilm.

Medewerking aan programma's en publicaties

In 2021 heeft het Herinneringscentrum meegewerkt aan een groot aantal televisieprogramma's, publicaties in kranten en tijdschriften en documentaires. Enkele programma's worden hier uitgelicht.

Het Herinneringscentrum werkte mee aan de terugblik van het Bevrijdingsjournaal en ‘Verborgen Verleden’, waarin de familiegeschiedenis van Rifka Lodeizen centraal stond.

Het Herinneringscentrum was opnamelocatie voor een aantal nieuwe programma's waaronder ‘Het Verhaal van Nederland’, een programma van de NTR, en ‘Oorlog in Westerbork’, een documentaire van Frénk van der Linden over het interneringskamp Westerbork.

Medialane maakte opnames bij de commandantswoning in verband met de zoektocht van Hans en Onno Blom naar hun familiegeschiedenis.

De Oorlogsgravenstichting nam in het kader van haar 75 jarig bestaan twee video's op op het terrein van kamp Westerbork. De eerste video over Lotte Adler is reeds te zien. De tweede zal op 14 december worden gepubliceerd. De Duitse omroep ZDF maakte opnames in het museum en op het kampterrein met Bas von Benda-Beckman in verband met de Duitse vertaling van het boek ‘Na het achterhuis’.

Kenniscentrum

De uitgave van het Dagboek van Ellen Deitelzweig, een publicatie verzorgd door het Herinneringscentrum, leidde tot regionale en landelijke aandacht in kranten en televisie.

De NOS en RTV Drenthe besteedden op Holocaust Memorial Day aandacht aan de beschikbaarstelling van data uit onze systemen aan oorlogslevens.nl (in samenwerking met NOB). Het persbericht over het ontsluiten van deze data werd overgenomen door o.a. het ANP, NRC, Algemeen Dagblad, Het Parool, LINDA, Dagblad van het Noorden en de Leeuwarder Courant. Deze kranten en bladen hebben een gezamenlijk bereik van 1,6 miljoen lezers.

Website

Aantal bezoekers: 281.669

Verblijfsduur: 02:18

Facebook

Volgers 1 januari: 7786

Volgers 31 december: 8386

Aantal berichten: 87

Twitter

Volgers 1 januari: 2602

Volgers 31 december: 2884

Verstuurde tweets: 49 tweets

LinkedIn

Volgers 1 januari: 970

Volgers 31 december: 1207

Aantal berichten: 36

Instagram

Volgers 1 januari: 2610

Volgers 31 december: 3014

Aantal posts: 37

Bereik per bericht: gemiddeld 2075

Publicaties

In 2021 is Getekend Nieuws tweemaal verschenen, het blad dat wordt verspreid onder ruim 2.700 Vrienden van het Herinneringscentrum. Eens in de twee maanden wordt de digitale nieuwsbrief verspreid.

Bijlage 5: Aanwinsten en bruiklenen

Het coronavirus en de bijbehorende beperkende maatregelen ten aanzien van persoonlijk contact en bezoek hebben ervoor gezorgd dat er minder nieuwe aanwinsten zijn binnengekomen. De voorkeur van de potentiële schenking- of bruikleengevers gaat uit naar persoonlijk contact. Er zijn verschillende toezeggingen gedaan. De overhandiging ervan werd echter voorlopig uitgesteld.

In 2021 zijn er 61 nieuwe aanwinsten aangenomen en ontsloten. De schenkingen bestaan uit onder andere briefkaarten, foto's en documenten. De meest bijzondere schenkingen worden hieronder vermeld.

- Pop, origineel: betreft een pop gemaakt en beschilderd door Sally Lindeman. Hij maakte de pop tijdens zijn onderduikperiode en gaf haar aan een 'goede' politieman. De pop is uiteindelijk terecht gekomen bij de dochter van de onderduikgevers. Zij heeft de pop, waarvan de kleren waarschijnlijk door haar moeder zijn genaaid (zij had een naaimachine), aan het Herinneringscentrum geschonken.

- Broche en foto: de broche is gemaakt door Bep (Sturm) van den Berg in kamp Westerbork. Ze stuurde het voorwerp op naar aanleiding van de 25ste verjaardag (31 maart) van haar vriendin en studiegenoot op de Nijverheidsschool te Amsterdam. Haar naam was Hanneke Aten. De initialen van Hanneke zijn op de broche verwerkt. Hanneke was gespecialiseerd in weven, dat te zien is aan het spinnenwiel, de wol, textiel en het kledingstuk afgebeeld op de broche. Hanneke kwam uit een Zaanse familie (Verkade en molens).

Een oom een tante van Hanneke woonden in Noordwijk (zie wegwijzer en tulpen). Ze bezocht deze familie regelmatig met Bep. Beide vrouwen deden ook aan zeilen en hockey. Op het zeil is het getal 25 geschilderd (de nieuwe leeftijd van Hanneke).

- Pop, ring, kaarsenhouder en een document: De pop stelt waarschijnlijk de voormalige commandant van de Joodse ordedienst voor (A. Pisk). Het in het kamp gemaakte en gevonden voorwerp werd gegeven aan de vader van de schenker die in de beginperiode bij de bewakingsdienst in het Interneringskamp zat. Naast de pop een porseleinen kaarsenhouder en een ring met inscriptie en een document ondertekend op 12 mei 1945, waarbij de heer J. Buitenhuis toestemming wordt gegeven het kamp te mogen verlaten en te betreden. Het verhaal van de zoon is dat de voorwerpen door geïnterneerden in de barakken zijn gevonden en aan zijn vader zijn gegeven.

- Documenten, brieven en foto's, origineel: Het betreft het dossier van Isaac Philip Cardozo (1922). Hij kwam op 1 september in kamp Westerbork terecht en hij werd op 8 maart 1943 ontslagen. Hij stond meerdere malen op de transportlijst (zie afscheidsbrieven). Hij wist echter aan te tonen dat hij een G1 was. Hij schreef verschillende brieven vanuit kamp Westerbork en ontving ook brieven van divers vrienden. Eenmaal weer thuis ontving hij een brief uit kamp Westerbork.

In een zakagenda hield hij bijzondere gebeurtenissen bij. Onder andere dat hij op 5 maart zijn ontslagbrief ontvangt, dat hij op 8 maart na een verblijf van 27 weken in het kamp weer thuis is, dat hij op 17 maart zijn bagage uit het kamp ontvangt en dat hij op 22 maart geen ster meer hoeft te dragen.

- Documenten, brieven, briefkaarten en foto's: betreffende de familie Pappie-van Krefeld. Vader Michael Pappie verbleef als politieke gevangene in gevangenissen/kampen in Nederland en Duitsland. Op 14 augustus 1943 kwam hij uiteindelijk in kamp Westerbork terecht. Zijn vrouw en dochter zijn ondertussen naar Zwitserland gevlucht. Tussen haar en zijn ouders, die zich nog in Amsterdam bevinden, vindt een briefwisseling plaats. Deze eindigt op 26 januari 1943 als het oude echtpaar naar Westerbork wordt overgebracht. Een vriendin (Nettie) bevestigt het vertrek van het echtpaar twee dagen later. Van Nettie zijn de brieven die zij naar Zwitserland schreef ook bewaard gebleven.

- Muntjes: betreft tientallen halve centen, die door Julie Arend (1920-1943) op de dag voor haar deportatie naar kamp Westerbork aan een neef (de vader van de schenker) zijn afgestaan. De muntjes kwamen uit haar spaarpot. Ze had het verwickeld in een papieren zakje. Het zakje is ook nog behouden.

- Brieven, documenten en foto's: betreft een zeer grote collectie aan (ego) documenten, legale en vooral illegaal verstuurd brieven vanuit Weteringschans en vooral kamp Westerbork. In de meeste gevallen is de schrijver Jacob Swart (1919). Hij kwam als strafgeval in kamp Westerbork terecht en eind juni 1944 werd hij overgeplaatst naar de barak voor de gedoopte Joden. Het Herinneringscentrum is reeds in het bezit van zijn dagboek. Op 18 juli 1944 slaagde Jacob erin uit het kamp te ontsnappen.

- Tekenalbum: een album met aquarellen gemaakt in kamp Westerbork en Theresienstadt. De tekeningen van Westerbork zijn gemaakt in de omgeving van barak 85. De tekenares H. Ederheim-van den Bergh (1876) zat met de Barneveldgroep in deze barak. Op 4 september 1944 werd zij met deze groep doorgestuurd naar Theresienstadt.

- Boek: betreft een boek met de titel 'Vitamines. In theorie en Praktijk'. Het exemplaar werd in 1943 door Han Hollander in Heidelager overhandigd aan Theo Bouman. Theo was als elektriciën werkzaam in het kamp. Hij overnachtte en kreeg zijn maaltijden in het Heidelager. Han was beheerder van de kantine in dit kamp. Theo vroeg aan Han of hij iets in het boek wilde noteren. Han deed dit niet omdat hij dat te gevaarlijk vond.

- Ring: de ring is in kamp Westerbork gemaakt in de periode 1945-1948. Op het stukje metaal zijn de initialen van de eigenaar Willem Put verwerkt en aan de binnenkant is 'Westerbork' ingegraveerd.

Behalve deze fysieke aanwinsten zijn er zeven interviews afgenomen. Het betreft een interview met:

- Twee overlevenden die in kamp Westerbork zijn bevrijd
- Een politieke gevangene
- Een Joodse vluchteling (gevlucht met haar moeder uit Nederland tijdens de bezetting)
- Een omstander (verschillende periodes kamp Westerbork)
- Een omstander (periode 1939-1945)
- Een niet joodse werknemer in het kamp, elektriciën (1942-1943)

Bijlage 6: Publicaties

Guido Abuys

- 'Ik was mijn houvast helemaal kwijt. Getuigen van Theresienstadt', Ria van den Brandt in samenwerking met Guido Abuys, Verbum, 2021
- Meelezen en advies: 'Tot de dood ons scheidt': boek over de huwelijken in kamp Westerbork', S. Aukema
- Voorwoord in: 'Samenzwering in Westerbork - Het verhaal van Leon Beek', Paul Beek

Bas Kortholt

- Verkenning naar de implementatie van de 'IHRA Werkdefinitie Antizijnisme' (september 2022) (In opdracht van het Ministerie van VWS)
- IHRA Country Review Lithuania (juli 2022) (in samenwerking met diverse collega's van de International Holocaust Remembrance Alliance)
- IHRA Country Review Hungary (juli 2022) (in samenwerking met de Nederlandse delegatie van de IHRA)
- Nederlandse vertaling van de IHRA Recommendations for teaching and learning about the Holocaust (in samenwerking met de Nederlandse en Belgische delegaties van de IHRA)
- Artikel 'De vervolging van Sinti en Roma herdacht', in NC Magazine januari 2021
- Meelezer: De Jodentransporten, Dirk Mulder (nog te verschijnen in 2022)

- Historisch advies geleverd aan (online) publicaties/projecten van onder meer:
  - o Nationaal Monument Kamp Vught
  - o Anne Frank Stichting
  - o Ministerie van SZW
  - o Werkgroep Herkenning
  - o Dokumentations- und Kulturzentrum Deutscher Sinti und Roma
  - o Nationaal Comité 4 en 5 Mei
  - o Beeld & Geluid
  - o Terraforming
  - o Joods Cultureel Kwartier
  - o Verzetsmuseum Amsterdam
  - o Nationaal Monument Kamp Amersfoort
  - o Oorlogsgravenstichting
  - o Filmuniversität Babelsberg

Bijlage 7: Bestuurs- en nevenfuncties

Guido Abuys

Adviseur 'In 100 foto's', project NIOD, namens de provincie Drenthe

Bas Kortholt

Lid van de Nederlandse delegatie van de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA)

Christel Tijen

Raad van Inspiratie Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch
Werkveldadviescommissie van het Hanze Honours College Groningen
Werkgroep educatie Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 – Kwaliteitsimpuls Educatie
Stuurgroep Oktobermaand Kindermaand Comité van Aanbeveling Stichting Odulphus

Gerdien Verschoor

Lid Algemeen Bestuur Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45
Lid Raad van Toezicht DEN
Kennisinstituut cultuur & digitalisering
Lid Adviescommissie 'Mauritshuis in oorlogstijd'
Lid Adviescommissie beoordeling aangeboden cultuurbezit uit nalatenschappen
Jurylid BNG Museumprijs

Roel Wiersma

Secretaris Platform Drentse Musea

Bijlage 8: Lezingen, deelname aan conferenties, representatie

Guido Abuys

12 februari	Interview Dagblad van het Noorden, bevrijding kamp Westerbork
17 maart	Winteracademie, lezing over omstanders
31 maart	Winteracademie, lezing over Schattenberg
11 april	Radio 1 over cabaret in Kamp Westerbork
14 april	Winteracademie lezing over interviews
4 mei	WNL live, over de actie niet weggooien en de collectie in het depot
27 mei	Advies Drents Museum over een tentoonstelling over Molukkers in Drenthe
3 juli	Gastheer herdenking Schattenberg
6 juli	Interview over Holocaust en fotografie door Juliette van Leuven (student Holocaust en Genocidestudies) afstudeerscriptie
11 augustus	Bijdrage documentaire over Jack Kooistra, Omroep Friesland
17 september	Inleiding op het kampterrein, herdenking vrouwenmars + interview RTV Drenthe
20 september	Bijdrage omroep Max, oud bewoner Schattenberg
7 oktober	Inleiding presentatie Liberty route
8 oktober	Inleiding opening expositie MuzeeAquarium Delfzijl over werkkleding
11 oktober	Inleiding/presentatie objecten over bewakers, leerlingen en docenten Carolus College, Zwolle
20 oktober	Aanwezig tijdens de presentatie biografie dominee Samuel Metiarlij
27 oktober	Begeleiding documentaire over NSB verleden familie Hans Blom
1 november	Overleg SYNEON (Synagogen Oost- en Noord-Nederland)
2 november	Aanwezig slotconferentie NOB (netwerk oorlogsbronnen)
25 november	Werkbezoek nieuw museumdepot Boijmans van Beuningen
15 december	Begeleiding documentaire ploeg objecten Interneringskamp (Eric Blom, Oorlog in Westerbork)

Bas Kortholt

28 januari	Online presentatie tijdens de kick-off bijeenkomst van het internationale samenwerkingsproject Houses of Darkness
18 april	Online Q & A en bijdrage aan mini-documentaire Beeld & Geluid Media café over de Westerborkfilm
Juni-dec	Lid van het expert panel van de gemeentes Amersfoort en Utrecht naar rechtsherstel van geroofde tegoeden van Sinti en Roma
29 juni	Online presentatie van het publieksonderzoek 'De betekenis van Kamp Westerbork' tijdens Kick-off bijeenkomst NWO Museumbeurzen
5 juli	Deelname aan het expert panel 'Hoe om te gaan met 'foute' collecties?' georganiseerd door het Netwerk Oorlogsbronnen (NOB)
7 september	Presentatie tijdens de (fysieke) conferentie Houses of Darkness in Falstad (Noorwegen)
6 oktober	Lezing tijdens boekpresentatie 'Zij zijn niet teruggekomen', georganiseerd door de Stichting Stolpersteine Beilen / Gemeente Midden-Drenthe
29 oktober	Online presentatie over online publieksonderzoek, georganiseerd door het DEN Kennisinstituut cultuur & digitale transformatie
5 november	Online presentatie van het Country Review van Litouwen tijdens (online) IHRA conferentie van Thessaloniki
9 december	Gastcollege over archeologisch onderzoek in Kamp Westerbork, tijdens collegereeks 'Archeologie van de Tweede Wereldoorlog' aan de Rijksuniversiteit Groningen
2021	Meegewerkt aan media uitingen van: NOS, Omroep MAX, RTV Drenthe, KRO-NCRV, New York Times, Algemeen Dagblad, NC Magazine, Trouw, WNL, The Israel Times en de educatieve website Football Makes History

Jose Martin

3 januari	Online lezing voor Drents Archief over onderzoek doen naar Holocaust slachtoffers
18 januari	Online overleg Begeleidingsgroep Oorlogslevens
27 januari	Opnames 'Mijn Oerverhaal', podcast over genealogie en onderzoek
3 februari	Online: Lezing over Naam en Gezicht voor Winteracademie HCKW
4 februari	Online: kennissessie NDE Lichtgewicht aanpakken voor LD-publicatie
5 februari	Online: Hackalod Online sessie over Bronnen voor historische persoonsinformatie en de verwerking daarvan

18 februari	Online: Yad Vashem - Commemorating from Home: Digital forms of Holocaust Memory in Times of Covid 19
5 maart	Overleg Kazerne Dossin over gezamenlijk onderzoek Vervolging over de grens
17 maart	Denktank NDE Gedragsprofielen Digitaal Erfgoed
25/26 maart	Online 18. Ost-West-Europäisches Gedenkstätten-treffen Kreisau
25 maart	Online EHRI-focusgroup on geospatial research
26 maart	Advisering Arolsen Archives over E-Guide Joodse Raadcartotheek
16 april	Online: Lezing voor Drents Archief / HOVO over herdenken
21, 22, 23 april	RTV Drenthe – begeleiden opnames 4 mei Herdenking
3 mei	RTV Drenthe – telefonisch interview over Naam en Gezicht
4 mei	WNL – over 4 mei
26 mei	Online: Lezing voor Orde van den Prince afdeling Hondsrug over herdenken en herinneren
28 september	1Vandaag – interview over Joodse werkkampen
4 en 5 oktober	Werkbezoek Kazerne Dossin Mechelen
14 oktober	Bijdrage aan afscheid Samtbürgemeisterin Daniela Kösters van Emlichheim, gevraagd op basis van haar deelname aan oa De 102.000 Namen Lezen
19 oktober	Bekrachtiging samenwerking met Jewishgen.org door toezenden namenlijst.
20 oktober	Deelname Webinar Linked Open Data
28-30 oktober	(online) Deelname & lezing Conferentie Osnabrück Labeling & the Management of Displacement, met lezing "Stateless and Displaced: the Netherlands' Harsh Attitude Towards Jewish Refugees Before, During and After World War II"
2 november	(online) Deelname & lezing Conferentie The Terezín Ghetto and the Police Prison Terezín in the Repressive System of the Occupation Power (1940–1945)" – lezing gegeven over de collectie van het HCKW met een link naar Theresienstadt.
4 november	Gesprek met Drents Archief over mogelijk scannen archief Vluchtelingen kamp in het kader van Deltaplan.
8 november	Deelnemer Webinar Klant in zicht – Praktische toepassingen van gebruikersonderzoek
16 november	Bespreking met NIOD-onderzoekers ivm hun onderzoek naar de Nederlandse Spoorwegen en de deportatietransporten.

25 november	Bijdrage aan online Lerarenconferentie EDR
14/15 december	Deelnemer & lezing international virtual workshop “ Personal and Family Archival Collections: Connecting the Pieces in the Complex Puzzle of the Holocaust Story” met lezing “A Name and a Face – hidden treasures in the archive of Camp Westerbork”.

Christel Tijen

11 april	Adviesraad van WO2 Onderzoek uitgelicht
11 april	Bijeenkomst Digitaal Herdenken
30 maart	Netwerkbijeenkomst Canonnetwerk
9 april	NIOD Symposium Holocaust and Genocide Studies
15 april	SMH educatoren kerngroep
27 mei	Slotbijeenkomst Programma Digitaal erfgoed voor het onderwijs
10 juni	Training Kennisnet digitale cultuureducatie
16 juni	Interview De Canon
29 juni	Klankbordbijeenkomst onderzoek lesgeven WO2
30 juni	Online bijeenkomst Joods Erfgoed Gelderland
1 juli	Centre for International Cooperation Ronde tafel Europees Erfgoedlabel & Goeie Ouwe Koeien
1 juli	EHL@N project - hybrid meeting in Lublin.
7 juli	Cultuurmonitor Drenthe - werksessie Musea, beeldend en media
8 juli	Presentatie van onderzoeksbureau Verwonderzoek
27 augustus	Raad van Inspiratie - Apeldoornsche Bosch
6 september	Opening synagoge Groningen
26 oktober	Borrel NIOD
2 november	Slotconferentie NOB
4 november	Jack Aldewereld Stichting
8 november	Webinar Klant in Zicht
11 november	SMH Educatieoverleg
18 november	Platform WOII

21 december	Interview NC Magazine
23 december	Scholing Oral History

Sipke Witteveen

1-5 februari	ProDemos Docentenconferentie MBO (= 1 t/m 5 feb) week lang aanwezig op informatiestand (online) + in chatfunctie (promotie LSG en project met Nationaal Comité 4en5 mei & Vluchtelingenwerk)
Februari	Presentatie onderzoeksrapport Oorlog in mijn Buurt = februari
8 april	Workshop NHL ism Educatie (Rahel Hermes + Emmy Drop)
24 juni	Klankbord bijeenkomst Kenniscentrum (presenteren dilemma)
28 juni	Presentatie onderzoeksrapport Verwonderzoek intern
8/9 juli	Presentatie onderzoeksrapport Verwonderzoek voor gastsprekers
1 oktober	Uitreiking Legion of Honor Award (The Chapel of Four Chaplains) aan Ria Boxtart (Min. Defensie)
15 oktober	Workshop LSG pabo Hogeschool Rotterdam
20 november	Jubileum Werkgroep Herkenning (Nationaal Archief Den Haag)
25 november	Congres Handreiking Antisemitisme & antiziganisme (online)
18 december	Afscheidswoord op uitvaart Ernst Verduin
23 december	Teamscholing Oral History Kick-off (online) = 23 december (alle medewerkers LSG)

Reeks landelijke bijeenkomsten gastsprekers:

25 oktober	Lent-Nijmegen (met lezing Jelle Jolles) = geannuleerd wegens Corona
1 november	Breukelen (met lezing José Sanders)
3 november	Breukelen (met lezing Bas Haring) + livestream voor achterban
9 november	Zwolle (met lezing Manon vd Vondervoort)

Bijlage 9: Beheer en bedrijfsvoering

Beheer en bedrijfsvoering zijn binnen het Herinneringscentrum ondersteunend aan het primaire proces, museum en kampterrein. Onder bedrijfsvoering vallen de afdeling financiën, personeelszaken, pr, communicatie en marketing, facilitaire zaken, receptie en café. Onder beheer vallen onder andere onderhoud van het kampterrein en museum. Het kampterrein wordt in samenwerking met Staatsbosbeheer onderhouden.

Boekwinkel

Met de boekwinkel proberen wij de bezoekers de verhalen mee te geven van ooggetuigen, van mensen die in kamp Westerbork verbleven en op transport werden gesteld. De boeken geven lezers de mogelijkheid zich verder te verdiepen in de geschiedenis van kamp Westerbork. Met een boek kunnen mensen niet alleen een herinnering mee naar huis nemen, maar biedt het ook aanleiding om het verhaal steeds opnieuw te vertellen. We vinden het belangrijk om een goede balans te houden tussen romans, ooggetuigenverhalen en vakliteratuur om zo de verschillende bezoekers goed van dienst te zijn.

In 2021 is gewerkt aan de ontwikkeling van een webwinkel. Boeken kunnen online besteld en betaald worden. De boeken worden vervolgens vanuit het Herinneringscentrum verstuurd. De verwachting is dat de webwinkel begin 2022 actief is.

Diversen

Medio 2021 is de overstap gemaakt van Claranet naar TCA in Assen. TCA is een gerenommeerde lokale ICT dienstverlener die onder andere het Drents Museum en Wildlands al tot hun klantenkring mag rekenen. TCA stak met hun aanbieding er met kop en schouders bovenuit op het gebied van de oplossing, dienstverlening en prijs.

Bijlage 10: Vrienden, donateurs, begunstigers en sympathisanten

Het Herinneringscentrum genereert gelden via kaartverkoop en subsidies maar ook via vrienden, donateurs, (bijzondere) begunstigers en sympathisanten. Iemand is vriend van het Herinneringscentrum vanaf 25,00 euro. Donateurs zijn personen die jaarlijks tussen de 75,00 en 300,00 euro betalen. Begunstigers doneren jaarlijks 300,00 euro of meer. Tot bijzonder begunstigers rekenen we personen die éénmalig minimaal 2.500,00 euro doneren. Onder sympathisanten scharen we die personen die ons jaarlijks steunen met maximaal 20,00 euro.

Soort	Totale baten in 2021	Aantallen
Vriend	59.289 euro	1.983
Donateur	47.492 euro	497
Begunstiger	18.305 euro	40
Bijzondere begunstiger	9.291 euro	3
Sympathisant	553 euro	35
Totaal	134.930 euro	2.559

Bijlage 11: Personeel en organisatie

Vanwege de Coronabeperkingen is er in 2021 veel thuis gewerkt en hebben overleggen voornamelijk online plaatsgevonden. Ook bijeenkomsten voor vrijwilligers en medewerkers vonden digitaal plaats. Het ontbreken van sociale contacten en de onmogelijkheid om vrijwilligerswerk uit te voeren zijn als een groot gemis ervaren.

Bezetting

De personeelsbezetting van HckW was op 1 januari 2021 als volgt: 20,76 fte waarvan 10 fulltimers en 16 parttimers. Het aantal fte per afdeling is als volgt verdeeld:

Directie: : 1

Bedrijfsvoering

Zakelijk Manager : 0,89
Financieel : 1,45
Secretariaat : 0,78
HR : 0,89
PR, Marketing & Communicatie : 1,78
Receptie : 3,47
Beheer : 2

Kenniscentrum:

Hoofd Kenniscentrum : 1
Educatie : 1,83
Onderzoek : 1
Collectie : 2,67
LSG : 2

In dienst / uit dienst

Er zijn in 2021 2 nieuwe medewerkers in dienst gekomen, van 5 medewerkers is afscheid genomen. Door natuurlijk verloop, door afloop van tijdelijke contracten of middels een VSO, met wederzijds goedvinden.

Vrijwilligers

Op 31 december 2021 waren er 66 vrijwilligers actief binnen het Herinneringscentrum. Dat staat gelijk aan ongeveer 13,2 fte.

Detachering

Vanaf 1 september 2021 was een medewerker bij ons gedetacheerd via Aktion Sühnezeichen/Friedensdienste (Duitsland).

Stagiaires

Op de afdeling onderzoek zijn het afgelopen jaar 3 stagiaires werkzaam geweest.

Ziekteverzuim

Het gemiddelde ziekteverzuimpercentage over 2021 is 3,95%. We hadden verdeeld over het jaar 4 ziekmeldingen met een langdurig karakter. In het laatste kwartaal zijn 2 van deze ziekmeldingen volledig hersteld gemeld, de andere 2 ziekmeldingen hebben een overloop naar 2022. Door een Corona-uitbraak zijn er ook relatief gezien veel ziekmeldingen van korte duur geweest.

Bijlage 12: Landelijk Steunpunt Gast sprekers

Aantallen vrijwilligers

14 nieuwe gast sprekers
20 gestopt als actieve gast spreker
214 totaal aantal gast sprekers (per 31-12-2021), waarvan:

Gast spreker

Gast spreker 1e generatie WO2	145	68%
Gast spreker naoorlogse generatie WO2	57	27%
Gast spreker veteraan	9	4%
Gast spreker Moluks	3	1%

Afname 1e generatie met 5% (van 74% in januari naar 69 % in december)

Toename naoorlogse generatie met 5% (van 20% in januari naar 25% in december)

Aantal veteranen en Moluks is percentueel gelijk gebleven (5%).

Categorie	2020	2021	Toename/afname
Joods	53%	54%	Toename 1%
Nl-Indië	12%	11%	Afname 1%
Verzet	15%	15%	Gelijk gebleven
Burger	8%	8%	Gelijk gebleven
Politiek fout	5%	5%	Gelijk gebleven
Jonge Veteraan	5%	5%	Gelijk gebleven
Moluks	1%	1%	Gelijk gebleven
Roma & Sinti	1%	1%	Gelijk gebleven

Meer specifiek:

116 Joods, waarvan:

- 57 onderduik (1e generatie)
- 9 onderduik (naoorlogs)
- 20 kampoverlevende (1e generatie)
- 8 kampoverlevende (naoorlogs)
- 5 overig (1e generatie)
- 17 overig (naoorlogs)

24 NL-Indië, waarvan:

- 19 kampoverlevende (1e generatie)
- 1 kampoverlevende (naoorlogs)
- 2 buitenkamp (1e generatie)
- 2 kind van Japanner (naoorlogse generatie)

34 verzet, waarvan:

- 3 verzet (1e generatie)
- 18 kind van verzet (1e generatie)
- 13 kind van verzet (naoorlogse generatie)

15 burger, waarvan:

- 13 burgeroorlogsgetroffenen (1e generatie)
- 1 burgeroorlogsgetroffenen (naoorlogs)
- 1 dwangarbeid (naoorlogs)

11 kind van politiek foute ouders, waarvan:

- 7 NSB en/of SS (1e generatie)
- 3 NSB (naoorlogs)
- 1 collaboratie (naoorlogs)

9 jonge veteraan, waarvan:

- 6 Bosnië
- 2 Libanon
- 1 Soedan

2 Roma & Sinti, waarvan:

- 1 Sinto (1e generatie)
- 1 Roma (naoorlogs)

3 Moluks, waarvan:

- 3 woonoord Schattenberg

Nieuwe gastsprekers

Van de geplande 5 cursussen voor nieuwe gastsprekers zijn er 2 definitief geschrapt (in het voorjaar, wegens Corona). De 3 cursussen in het najaar zijn wel doorgegaan, maar wegens afmeldingen van kandidaten zelf (wegens Corona) hebben we minder personen opgeleid dan normaal. De wachtlijst voor nieuwe gastsprekers is gegroeid naar >40 personen.

Bemiddelingen

Bemiddelingen in cijfers

- 481 = totaal aantal bemiddelingen
  - o 449 gastlessen
  - o 28 media
  - o 4 profielwerkstukken
- 59,7 % van de gastlessen zijn fysiek op locatie uitgevoerd
- 40,3 % van de gastlessen via de computer met een zoomverbinding

Specificatie naar onderwijstype:

- PO totaal	46 % (221)
Regulier	45 % (217)
speciaal (SBO)	1 % (4)
- VO totaal	28 % (137)
Regulier	(133)
- vmbo + mavo	33 % (44)
- mavo/havo	2 % (2)
- havo + vwo + gymn.	50 % (66)
- VO algemeen	16 % (21)
Speciaal (SVO)	1 % (4)
- MBO totaal	2 % (10)
- HBO totaal	12 % (59)
- Pabo	8 % (39)
- HBO overig	4 % (20)
- Universiteit	1 % (3)
- Overige (Media, PWS, interviews)	11 % (51)

Specificatie naar digitaal (online via livestream) / op locatie (fysiek in de klas):

Digitaal	181	
Basisonderwijs	134	74%
Gymnasium	2	1%
HAVO/VWO	8	4%
HBO	10	6%
Overig	4	2%
PABO	12	7%
Speciaal basisonderwijs	1	1%
Universiteit	1	1%
VMBO	3	2%
Voortgezet onderwijs algemeen	6	3%
Op locatie	268	
Basisonderwijs	81	30%
Gymnasium	7	3%
HAVO	13	5%
HAVO/VWO	17	6%
HBO	10	4%
MAVO	15	6%
MAVO/HAVO	2	1%
MBO	10	4%
Overig	24	9%
PABO	27	10%
Speciaal basisonderwijs	3	1%
Speciaal voortgezet onderwijs	4	1%
Universiteit	2	1%
VMBO	26	10%
Voortgezet onderwijs algemeen	12	4%
VWO	15	6%

Bijlage 13: Raad van Toezicht en Raad van Advies

De Raad van Toezicht was in 2021 als volgt samengesteld:

mevrouw B.J. Minco, voorzitter

Strategisch adviseur in de kunst, cultuur- en mediasector

Schrijver, dagvoorzitter

Voorzitter Stichting Amsterdam Verbindt

Lid Commissie Cultuureducatie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst

de heer H.J. Peters

CFO Aardwarmte TopCo B.V.

Commissaris Economic Board Groningen (EBG) namens provincie Groningen

mevrouw K. Pattipilohy

Directeur en partner Diversion

Secretaris Imagine IC

Voorzitter commissie Brede Welvaart VNO-NCW West

de heer P.E.J. den Oudsten

Oud-burgemeester van Groningen

Voorzitter Raad van Toezicht Wender

Voorzitter Raad van Toezicht Medisch Spectrum Twente

Voorzitter Raad van Toezicht Hogeschool Windesheim

Voorzitter Raad van Toezicht Sciencepark Utrecht

Lid Raad van Toezicht New energycoalition Groningen

de heer mr. R. Vis

Secretaris Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap

Moderamen – lid Interkerkelijk Overleg in Overheidszaken (CIO)

Lid algemeen bestuur Overlegorgaan Joden en Christenen (OJEC)

Lid algemeen bestuur Overleg Joden, Christenen en Moslims (OJCM)

Bestuurslid Stichting Gilat

De Raad van Advies was in 2021 als volgt samengesteld:

de heer mr. P.J. Wolthers, 's-Gravenhage (voorzitter)

Voorzitter van de Stichting Nederlands Fonds voor Midden- en Oost-Europese Boekprojecten (CEEBP) te Amsterdam

Adviseur van het Bestuur van de Stichting Soft Tulip te Den Haag.

de heer B. van der Ham, Amsterdam

Schrijver

Acteur

Voorzitter stichting UNESCO Werelderfgoed.nl

Voorzitter Schoolleidersregister Primair Onderwijs

Voorzitter van de Raad van Toezicht CJP

mevrouw drs. J. van Kranendonk, Amsterdam

Judith van Kranendonk Consultancy

Lid bestuur Cobra Museum te Amstelveen

Voorzitter Raad van Toezicht van Het Nieuwe Instituut te Rotterdam

Voorzitter Raad van Toezicht Rietveld Academie te Amsterdam

de heer mr. E. Numann, 's-Gravenhage

Voormalig Vicepresident van de Hoge Raad

Voorzitter Stichting Individuele Verzekeringsaanpakken Sjoa

Bestuurslid Stichting Morasha (Nederlands-Joodse geschiedenis)

Voorzitter Tuchtraad Financiële Dienstverlening (Assurantiën)

de heer mr. F. Mouw, Ede

Voormalig Partner Accountantsorganisatie EY (Ernst & Young)

Voormalig Voorzitter van het Bestuur van het Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945 (thans Vrijheidsmuseum)

Voormalig Bestuursvoorzitter van de N.V. MENSEC (Stadsschouwburg en Concertgebouw "De Vereniging");

Gastpreker Landelijk Steunpunt gastprekers WO2-heden.

mevrouw prof. dr. J. Walma van der Molen, Amsterdam

Hoogleraar Talentontwikkeling, Wetenschap en Technologie, Universiteit Twente (0,3 fte)

Zelfstandig gevestigd (bestuurs)adviseur en directeur JWVDM Advies, Training en Onderzoek

Lid Raad van Toezicht Christelijke Onderwijs Groep Vallei en Gelderland-Midden

Lid Raad van Toezicht Montessori Scholengemeenschap Amsterdam.

Lid Raad van Toezicht NEMO Science Museum/NCWT (einde 2e zittingstermijn juni 2021)

In de vergadering van de Raad van Advies van november 2021 is besloten om – vanwege het feit dat de RvA in 2021 verder niet bijeen is geweest – de zittingstermijn van de leden met twee jaren te verlengen.

Herinneringscentrum Kamp Westerbork

Oosthalen 8

9414 TC Hooghalen

0593 592600

www.kampwesterbork.nl